

A scenic landscape featuring a calm river or pond. On the left bank, there is a large tree with vibrant autumn foliage in shades of orange, red, and yellow. The foreground is filled with lush green reeds and grasses. The water is still, creating a clear reflection of the tree and the sky. The sky is a soft, hazy blue with a hint of orange near the horizon, suggesting a sunrise or sunset. The overall mood is peaceful and serene.

З.С. Қағазбек

ТАҢСЫҚ ПЕРЗЕНТІ

З.С. Қағазбек

Таңсық перзенті

«Издательские решения»

З.С. Қағазбек

Таңсық перзенті / З.С. Қағазбек — «Издательские решения»,

ISBN 978-5-44-938297-9

«Кіндігімнің жас қаны Тамған жері ауылым» «Жусаны мен жуасы Бұрқыраған ауылым» (Базарбаевтың әнінен). Мәмилә Жармiш қызына арналады.

ISBN 978-5-44-938297-9

© З.С. Қағазбек
© Издательские решения

Содержание

З. С. Қағазбек	6
Қымбатты менің туысқандарым, бауырларым!	8
ТАҒЫ ДА БІР ЕСІМЕ САҚТАҒАН ӘНГІМЕЛЕРДІ ТАРҚАТУҒА ТУРА КЕЛІП ТҰР	9
Бастау	9
Шаңырақтың тұңғышы	11
Конец ознакомительного фрагмента.	12

Таңсық перзенті

З.С. Қағазбек

© З.С. Қағазбек, 2018

ISBN 978-5-4493-8297-9

Создано в интеллектуальной издательской системе Ridero

З. С. Қағазбек ТАҢСЫҚ ПЕРЗЕНТІ

«Кіндігімнің жас қаны

Тамған жері ауылым»

...

«Жұсаны мен жуасы

Бұрқыраған ауылым»

(Базарбаевтың әнінен)

Алғы сөз орнына Бөдес, оның туған бауырлары, қарындасының әкесі Малай ата туралы бір-екі ауыз сөз айтуды жөн көрдім.

Малай ата Таңсық аймағының ардақты азаматы, аяулы перзенті. Малай Біткенбай ұлы ерлік пен өрліктің, парасат пен ақылдың, ұждан мен намыстың көк байрағын биікке желбіреткен азаматтың есте қалары даусыз.

Малай ата туралы Оразбек Бекбосынның «Су ағасы – Жақсылық», – атты кітабынан үзінді берейін: «Малай Біткенбайұлы 98 жасында 1973 жылы қайтыс болды. Ел ішінде, ағайын арасында өте сыйлы еді.

Көп сөйлемейтін. Жасында қайратты болған. Қолы шебер еді. Колхозда ұсталық етті. Ертеде Қараауыз елінің жылқысын Берліке деген елдің адамдары түнімен аңдып, таңға жақын күзеттегі Таяқбекті ұрып жығып, серіктестерінің басын жарып, үйір жылқыны айдап кетеді. Ауылда бір ғана бәйге атты арқандап ұстап отырса керек. Одан басқа ат болмаған соң ауыл адамдары түйе, өгіз мініп жылқының артынан қуады. Жылқы алушыларда бір мылтық болыпты.

Құғыншыларды күтіп алады. Әлгі бәйге атпен жетіп барған жігітті ырық бермей қуып тастап, ол қайта-қайта түйе, өгіз мінгендерге келіп тығылады. Сонда ауыл адамдары; «Астындағы атыңды Малайға мінгіз», – деп шулайды.

Астындағы түйесін тастап атқа мінген Малай әлгі бір топ адамды қуып жете бергенде мылтықты басшысы: «Атамын!», -деп айғайлайды. Сонда Малай сөзге айналдырып, «Не болды, неге атасың?», -деп жақындап барып қас-қағымда мылтықты сойылымен қағып жіберіп, анандай жерге ұшырып түсіреді.

Сойылын қайта сілтегенде өзін аттан түсіріп, оның мінген атын артында келе жатқандарға ұстата береді. Сонымен он бес шақты адамды біріне соң бірін ұрып түсіріп үйір жылқыны аман-есен алып қалыпты».

Қымбатты менің туысқандарым, бауырларым!

ТАҒЫ ДА БІР ЕСІМЕ САҚТАҒАН ӘНГІМЕЛЕРДІ ТАРҚАТУҒА ТУРА КЕЛІП ТҮР

Бастау

Менің жасым тоқсанға таяп келе жатыр, осы әңгімені жазып үлгерсем бе деп едім. Мен жазушы емеспін, тек ойыма сақтаған ата-аналарымнан, үлкендерден естігенімді, өзімнің бала кездегі көргенімді, білгенімді айтып, туысқан арасында кейбір ұмытпайтын игі жақсылықтар кейінгі жастарға қалса деймін. Мен жазып қалдырамын, бірақ сөз ұйқасы, тіркесі келмей жатса, кешірерсіздер. Өйткені 35 жылдай мектепте жоғары сынып оқушыларына орыс тілі және әдебиетінен сабақ бердім. Кейбір сөздер келмей жатса түсіністікпен қарар деген үміттемін. 1986 жылғы оқиғадан кейін қазақ жазушылары мен ақындардың еңбегін оқи бастадым.

Ал менің айтпағым: «Мен өз туыстарым туралы азды-көпті жазғанмын. Ал ендігі әңгіме менің нағашы бауырларым: Малаев, Біткенбаевтар туралы айтқым келіп еді.

Біздің Таңсық деген мекеніміз Аягөз өзенінің жағасында, өлкеге таяу, табиғаты сұлу жер. Ауылдан 2—3 км қашықтықта Қозы Көрпеш-Баян Сұлу бейіті орналасқан. Ауылға барған сайын махабатты құрметтеген ескінің көзі, аруақ орнына барып, құран оқытып қайтамын.

Қазақтың аса дарынды ақыны Мұқағали Мақатаев Қозы Көрпеш пен Баян Сұлуға өте бағалы өзінің өлеңін арнады. Ал Семей қаласының әнші-композиторы Тұрсынғазы осы өлеңдерге ән жазды. Сол өлеңнің төрт жолы кесененің алдында гранит тасқа жазылыпты. Онда былай дейді:

Жол түсіп, достым,
Таңсыққа барсаң тегінде,
Бір соқпай кетпе молаға сонау көрінген.
Қасқайып тұрған қазақтың сонау төрінде,
Бабалардың махаббаты көмілген.

Мен елімнен 1943 жылы 12 жасымда кеттім, бірақ туған Таңсығымды, топырағымды, ешбір елдің жер-суына айырбастамаймын. Әр уақытта барып, жерімді, Отанымды көріп, мауқымымды басып тұрамын.

Менің әкем, жақын туысқандарым, ең үлкен ағам Мұқаметқазы, тәтем Оразай, нағашыларым, әкемнің туған жиендері: Ахмет, Кабира тәтем, Кулян, Мұрат жерленген зиратқа құран оқытып қайтамын. Топырақтары торқа болсын!

Менің әкем Жәнібек-Бөдес ұрпағы Жәнібек, Бөдес батыр, олардың баласы Шымболат Абылай ханның сарбаздары болып, қалмақпен соғысты. Абылайдың оң қолында жүріпті.

Ал әкем орташа шаруа екен, өзінің етінің тірлігімен бала-шағасын асыраған екен. Әкем Қараауыз ішіндегі Малай ақсақалмен ерте жас бозбала кезінен дос екен. Алғашқы әйелі алғашқы баласын босанғаннан кейін, ұзақ науқастанып, ақыры қайтыс болыпты. Марқұмның артында ұл бала, кішкентай Мұқаметқазы қалыпты. Ауызданбай қалған баланы әжесі бауырына басып, өз баласындай тәрбиелеген.

Әкем жесір қалғанда досы Малай өз қарындасын әкеме ұзатыпты. Ол уақытта қалың малсыз шаруа бітпейді ғой, құда түсіп, Малайдың әкесі би Біткенбайдың 16 жастағы Жамал деген қызын менің әкемнің отауына келін қылып түсіріпті.

Смағұлдың кішкене Мұқаметқазы ұлының соңынан Жамал шешемізден келесі балалары: Байғазы, Биғазы, Оразай, Зейнел, Жақсылық өрбіді.

Жылдар өтіп жатты. Малай атаның алғаны Тоққожа қызы Балсары еді. Балсары әже жас кезінде-ақ аса ширақ, өзі әнші, қиссаларды жатқа біледі, ойын-сауықты жағалайтын болыпты. Бірақ бала көтермепті. Малай атаға ұрпақ әкелмепті.

Менің әкем Смағұл досына өзінің ең кіші қарындасы Мәмиляны екінші әйел орнына, тоқал есебінде Малайға береді. Ол кезде Малай ата елуге толған екен. Әкемнің шешесі Дайра: «Қызымды үлкен кісіге бермеймін», -деп жатып алыпты.

Малай амандасып, сөйлесіп келгенде әжеміз басын көтермепті дейді. Лажысыз Малай аттанып кетеді. Күн кешке жақын екен. Малай аттанып кеткеннен кейін қыз Мамиля: «Япырмай, әлгі Малайды қасқыр жеп қояр ма екен?» – деп далаға атып шығыпты. Сонда Дайра әжеміз: «Е, мен бермеймін деп жүргенде мына қыз ықыласын аударып жіберген екен ғой. Олай болса ұлықсатымды бердім, бара берсін», – депті. Сөйтіп 16 жастағы қыз Мамиля өзінен көп үлкен Малайға ұзатылыпты.

Мамиля жаспын демей, Малай атаның үйінің шаруасын дөңгелетіп әкеткен көрінеді. Бастарына бас қосылып, мал шаруалары көбейіп, хал-ауқаттары қалыпқа келіп, ауыл ішіндегі бір әлді, қуатты отбасыға айналыпты. Мен бала кезімде көргенде ол үй үлкен алты қанатты киіз үй, шилері қызыл кестелі, желбаулары әдемі шоқты гүл сияқты, туырлықтары бүтін, ою жапсырылған, үлкен алты қанатты үй болатын.

Қазір ойлаймын, сол уақтағы әлді бай қазақтардың киіз үйі осындай болған шығар деп.

Шаңырақтың тұңғышы

Мамиля тәтеден туған екі бала шетінеп кетіпті. 1936 жылы Бөдес аман-есен туып, шаңырақты қуанышқа бөледі. Бөдес туысымен асыраған бәйбіше Балсары апа. Ал кішкентай Бөдес: «Мен Балсары ападан тудым, нағашым Тоққожа» – дейтін.

Балсары апа Бөдестен бастап онан кейінгі балаларды өзім таптым деп, өзі асырады. Қартайған шағына дейін немерелерді, шөберелерді де әлдилеп, өсіруге көмектесті. Кішкентай Сыдық мектепке барғанда алғашқы мұғаліміне: «Менің фамилиям – Балсаринов» – депті. Балсары апа қартайып, 80-нен асып қайтыс болды. Балсары апаны әлі кетіп, қартайған шағында Мамиля тәте шешесіндей күтіп, о дүниеге шығарып салды. Бөдестің артынан екі жас кіші Кеңес, онан соң Сыдық, үйдің ең кенжесі Айман туды.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.